
Indledning

Mænd er blevet kønnede væsener, og det maskuline rummer i dag en mangfoldighed af udtryk.

Manden og det mandlige repræsenterer ikke længere det universelt givne eller det normale. Artiklerne i dette temanummer om maskuliniteter tager på hver sin måde livtag med det, man kunne kalde tidligere tiders myter om mænd og mandlighed, idet forfatterne arbejder med maskulinitet, som noget der er konstrueret, og derfor har forskellige fremtrædelsesformer over tid og sted. Manden og det mandlige kommer dermed til at repræsentere et socialt foranderligt køn. Mande- og maskulinitetsforskningen sætter konkrete, specifikke, empiriske mænd på dagsordenen og det bliver nødvendigt at tale om mænd, mandlighed og maskulinitet i flertal. Målet synes at være at bringe mandlige erfaringer, der spænder fra lyst til smerte, frem i lyset. I artiklerne tales der om at lytte til mænds stemmer og følelser, men også om på et diskursivt eller strukturelt niveau at analysere forskellige maskulinitetsformer og deres betydning for konkrete mænd og kvinder.

Mande- og maskulinitetsforskningen er ik-

ke længere ny, og den spreder sig i dag over mange fagområder og emner. Feltet har sine egne tidsskrifter og netværk af forskere. Man kan således ikke tale om en homogen forskning i mænd og mandlighed. Der er snævre bånd mellem mande- og maskulinitetsforskningen og kvinde- og kønsforskningen. Til en vis grad trækker forskningen på den samme hammel af teorier, og institutionelt har kvinde- og kønsforskningssentrene haft betydning for udviklingen af maskulinitets- og mandeforskningen ved sit engagement i feltet. Men samtidig er forholdet til kvinde- og kønsforskningen også et punkt, der skiller forskerne i feltet på samme vis, som diskussionerne om kønsessentialisme og kønskonstruktivisme har gjort det i kvinde- og kønsforskningen. Forfatterne til artiklerne i dette nummer repræsenterer en konstruktivistisk tilgang til køn. Mænd og mandlighed forstås relationelt og kontekstuel, og det resulterer i, at både mænds relationer til kvinder og mænds relationer til hinanden bliver temaer i artiklerne.

Forskellige aspekter af ligestillingsproblematikken dukker op i nogle af artiklerne, f. eks. hos sociologen Øystein Gulvåg Holter og antropologen Tine Tjørnhøj-Thomsen. 1980ernes forståelse af, at ligestilling handler om ligeværd, åbnede for det perspektiv, at "mandens" position i samfundet ikke længere burde udgøre en fællesreference for det ligestillingspolitiske arbejde. Ligestilling handler ikke kun om kvinders ligestilling med mænd på arbejdsmarkedet. Ligestillingsarbejdere og -forskere må derfor indstille sig på at zappe mellem at forstå ligestilling i lyset af henholdsvis mandlig og kvindelig underordning. Mandeforskningen har vist, at konkrete mænd behøver ligestillingsinitiativer på mange områder i samfundet. For eksempel viser Tjørnhøj-Thomsens artikel konsekvensen af, at mænds kroppe hidtil ikke har været et tema for læger, der arbejder med infertilitet. I dag er der således ingen behandlingsmuligheder for infer-

tile mænd.

I den første artikel diskuterer den nordiske koordinator for mandeforskning, Øystein Gulvåg Holter, hvilke perspektiver mandeforskningen kan give på ligestilling. Holters pointe er, at mandeforskningen kan være med til at skærpe opmærksomheden på, at historiske studier ofte lader det moderne kønssystemets normer om køn og magtforhold danne udgangspunkt for analyser af tidligere tiders kønsdifferentiering og magtforhold. I det moderne samfund er kønsdifferentieringer sammenfaldende med hierarkiseringer af kønnene, og magten knytter sig særskilt til mandekønnet. Sådan har det ikke altid været, mener Holter. Han opstiller tre modeller til analyse af kønsforhold og magt i forskellige historiske epoker: husholdssamfund, herresamfund og kønssamfund.

Den islandske historiker Sigríður Mathíasdóttir forsker i nationalisme i Island. Artiklen viser, hvorledes der sker en sammenblanding af et maskulinitetsideal og et nationsideal i den islandske selvstændighedsbevægelse omkring århundredskiftet. Styrke og kraft kombineret med selvbehersekelse, moral og sjælelig styrke ses som maskuline træk, der fører til fornuft og rationalitet. Træk der ansås for at være nødvendige i opbygningen af en moderne, demokratisk islandsk nation i begyndelsen af århundredet. Den maskuline fornuft bliver dermed et kriterium for det at være islænding.

Den australske sociolog Robert Connell diskuterer begrænsninger ved maskulinitetsforskningen i dag. De fleste studier af mænd bygger på den etnografiske metode, hvor den lokale kontekst spiller en afgørende rolle for forståelsen af mænds liv og erfaringer. Denne type af forskning er væsentlig, når mandeforskere vil gøre op med tanken om den universelle mand og mandlighed. Men metoden kan ikke rumme eksistensen af globale strukturer, som, ifølge

Connell, i et samspil med de lokale maskulinitetsformer og praktikker er afgørende for dannelsen af bestemte maskuliniteter med interne hierarkier. Connell taler om en moderne, global verdens kønsorden, som sætter sig igennem på flere niveauer: et kropsligt, et personligt og et kollektivt socialt praktisk niveau. Connell tager os med på en historisk vandring for at vise, hvordan de tre niveauer på det lokale plan fungerer i modspil og samspil med den globale kønsorden.

Der tages udgangspunkt i Connells artikel, når den danske kønsforsker, Anne Scott Sørensen, diskuterer, hvor drengestudierne står i dag. I en oversigtsartikel kaster Anne Scott Sørensen lys over de synspunkter, som har været lagt på studiet af drenge i de sidste 15 år. Fra at have fokuseret på kønsroller anlægger både den nordiske og angelsaksiske forskning i dag et bredere perspektiv på drenge (og piger). Nu opfattes identitet mere dialogisk, og betydningen af forhandling og socialt og subkulturelt tilhørsforhold blander sig med forskellige stemmer i drengenes liv og oplevelser af sig selv og verden.

I den afsluttende artikel, skrevet af den danske antropolog, Tine Tjørnhøj-Thomsen, får vi et indblik i faderskabets betydning for oplevelsen af maskulinitet set fra den infertile mands position. Det bliver som nævnt tydeligt, at mandekroppen ikke

er objektgjort på samme måde som den kvindelige krop, når det handler om reproduktion. Manden gøres kun i ringe udstrækning til genstand for undersøgelser, og der er ingen behandlingsformer for ham kun for kvinden. Desuden dækker parret ofte over mandens infertilitet i et forsøg på at beskytte hans mandlighed, da den reproduktive evne i vores kultur kædes sammen med det maskuline. Den tekniske debat om retten til at blive far eller mor med hjælp fra det offentlige forlades her til fordel for et indblik i infertile mænds oplevelse af smerte og afsavn over ikke at kunne opnå behandling for deres infertilitet og over ikke at kunne blive biologiske fædre.

I de nordiske lande er der grøde i forskningsfeltet om mænd og maskuliniteter, som dette temanummer om maskuliniteter også viser, men Danmark halter efter søsterlandene Norge og Sverige, både når det angår forskningsprogrammer, økonomiske midler og stillinger. Mandeforskningen har ligesom kvinde- og kønsforskningen svært ved at vinde et institutionelt fodfæste i forskningsverdenen. Forskningen er derfor overvejende relateret til individer fremfor til institutter og centre, der ville kunne sikre en kontinuitet i en forskning, der har tiden for sig og peger langt ud i fremtiden.

Bente Marianne Olsen
Temarektor